

Wereldwijd zijn er slechts tien van dit soort ceintuurs met ivoren sluitstukken bekend. Dit verbazingwekkend goed bewaarde exemplaar van rond 1500 is het enige dat nog over zijn oorspronkelijke linnen riemband beschikt. Enerzijds drukt de sobere en verfijnde uitvoering de ingehouden luxe van de (rijkere) kloosterlingen in de Nederlanden uit, anderzijds is deze ceintuur ook in 21ste-eeuwse ogen een bijzonder aantrekkelijk en aansprekend object.

Stille getuige van het kloosterleven

Voor het Museum voor Religieuze Kunst in Uden is de ceintuur een belangrijke aanwinst die naadloos aansluit bij de eigen identiteit. Het museum maakt namelijk deel uit van een monumentaal abdijcomplex dat deels bewoond wordt door zusters Birgittinessen. De geschiedenis van deze achter de muren levende gemeenschap gaat terug tot 1434, toen het initiatief genomen werd tot de stichting van het klooster Mariënwater op het landgoed Koudewater ten oosten van Den Bosch (thans gemeente Rosmalen).

SCRIPTORIUM

In het klooster zouden zusters en broeders gaan leven naar de regel van de Heilige Birgitta van Zweden. Een dubbelklooster dus, voor vrouwen en mannen, met aan het hoofd een vrouw, de abdis. Aan het klooster was een scriptorium verbonden.

Ceintuur van een kloosterzuster

Vlaanderen (Brugge?)
ca. 1500. Linnen en ivoor,
6,8 x 2,5 cm (riemtong),
L 143 cm (band)
Bijdrage: € 18.000, waarvan
€ 10.000 uit het BankGiro
Loterij Aankoopfonds en
€ 8.000 uit het Themafonds
Middeleeuwen
MUSEUM VOOR RELIGIEUZE
KUNST, UDEN

Aangekocht met steun van
de Vereniging Rembrandt
(mede dankzij haar BankGiro
Loterij Aankoopfonds en haar
Themafonds Middeleeuwen) en
de Stichting Vrienden van het
Museum voor Religieuze Kunst

Vele daar geschreven en verluchte handschriften hebben de tand des tijds doorstaan en worden bewaard in bibliotheken in binnen- en buitenland. Zo bezit de Bibliothèque National de France in Parijs een handschrift uit Koudewater. Mogelijk hebben Franse troepen het manuscript geconfisqueerd ten tijde van de Bataafse Republiek en het naar Parijs overgebracht.

Uit de begintijd van het klooster zijn ook andere kunstwerken en voorwerpen overgeleverd, in het bijzonder een fijn ensemble laat-gotische beelden, gemaakt door een anonieme beeldsnijder die naar de locatie met de noodnaam ‘Meester van Koudewater’ wordt aangeduid. Ook dit cluster zou het klooster verlaten, al werd er netjes voor betaald. Architect Pierre Cuypers was in 1875 betrokken bij een transactie waarbij meer dan veertig laat-middeleeuwse werken uit het klooster werden verworven voor het in aanbouw zijnde Rijksmuseum. Veel van deze werken zijn later in de vorm van een langdurig bruikleen aan het Museum voor Religieuze Kunst afgestaan.

IVOORSNIJWERK

De geschiedenis van de zusters kan niet in alle opzichten optimaal worden verbeeld. Van de oude gebruiksvoorwerpen uit het klooster is weinig bewaard gebleven, middeleeuwse habijten ontbreken. Vandaar dat het museum bijzonder verheugd is dat het, met steun van de Vereniging Rembrandt, een kloosterceintuur heeft kunnen verwerven, die weliswaar niet uit het klooster afkomstig is, maar wel nauw met het monastieke milieu is verbonden.

De riem, met een band van geweven linnen en voorzien van ivoren sluitstukken, is rond 1500 voor een vrouwelijke religieuze gemaakt. De riemtong is versierd met voorstellingen van Anna-te-

Drieën en Franciscus van Assisi. Waarschijnlijk was de plaats van productie in Vlaanderen, mogelijk Brugge, destijds een actief centrum van ivoorsnijwerk. Via omwegen is de riem in een particuliere collectie in Italië terechtgekomen. Recent dook hij op in de Nederlandse kunsthandel.

Wereldwijd zijn er slechts enkele vergelijkbare kloosterceinturen bewaard gebleven, en geen daarvan is compleet of beschikt over de oorspronkelijke riemband. Meerdere losse gespen en riemtongen zijn ondergebracht in de Sint-Trudo-abdij in Brugge en de Domschatzkammer te Münster. In Nederland heeft Museum Catharijneconvent een losse riemtong in de collectie. De recent verworven riem beschikt als enige nog over zijn oorspronkelijke linnen band en op de ivoren gesp na is de ceintuur compleet. Daarmee is het een uniek stuk voor ons land en daarbuiten♦

Wouter Prins
Conservator Museum voor Religieuze Kunst

HEROPENING

Na een ingrijpende verbouwing opent het Museum voor Religieuze Kunst in Uden zijn deuren vanaf 7 november voor het publiek. De officiële heropening staat gepland voor voorjaar 2019. Op 28 november, rond het verschijnen van dit Bulletin, is er een preview voor leden van de Vereniging Rembrandt. De openingstentoonstelling *De stad als klooster* is mede tot stand gekomen door onderzoek dat Quirine van Aerts kon doen met een beurs van de Vereniging Rembrandt, dankzij een schenking van de Stichting Dames Spoorenberg. Te zien tot en met 28 januari 2019.

